

Most sok mindent ismerve már

Most sok mindent ismerve már az életemről – városokról, börtönökről, szobákról, hol az örület kerülgetett, de elkerült, a tengerekről, amelyekben majd elmerültem, s azokról, kiket nem tarthattam meg öleléseimben, – most azt mondhatnád, felsóhajtva, rólam: „A sorsa bőkezűen bánt velem”, s kik asztalodnál ülnek, eltöprengve és egytérően bölintanak.

Ki tudja, talán igazad van. Eddigi egyéb erényeidhez tedd hozzá még az előrelátást. Azokban az években, mikor ugróiskolát játszottunk a mozi előtti járdán, ki gondolt volna nagyobb távolságra a megdermedt, szétnyitott tenyér ujjainál, melyek a „fej” az „írás” közt feszültek?

Senki se. Hanyag búcsúintésed az utca másik végéről a rádiusz első szakasz lett: a levegő más tájakon

sűrűbb, mint bármi, a Whatman-papírra emlékeztet, s a zápor bevonalkázza a nyomokat, miket a kék gumi le nem radirozott még.

Honnan tudjam, tán, éppen most, mikor írom e sorokat, csücsülve egy téglából rakott kisvárosban, Amerika közepe táján, te elmész a mustár-színű ház mellett, melynek nyirkos falai között egy újabb nemzedék kinlódik, kihajol az ablakán, az illegális félgömb szürkésbarnás és málnarózsaszín foltját figyelve.

Azazhog – a legrosszabbat megúsztuk. A legrosszabb csak a regények lapjain történik meg, s azokkal, akik nálunk annyira jobbak, szem elől veszítetted őket azonnal, és tragédiájuk visszhangja orsósurrogással olvad össze, mint messzi repülőgépek berregése a szirmok közötti méhümmögéssel.

Mi már nem látjuk egymást – oly nagyon megváltoztunk kívül s belül. Ha látnánk is, látnánk akkor sem egymást, de azt, amit a húsunkkal az évek műveltek, csak a csontunkat kímélve; és a kutya se ismeri meg szagról vagy forradásról a jövővenyt.

Azt mondd, bőkezűség? Ó, igen, ahogy forgácsokhoz bőkezű a hullám. Aki sorsára nem panaszkodik, nem is méltó rá. De ha az idő fáradozásai eredményét felismeri a szétfosló emlékezet alapján, akkor – úgy vélem – a te arcod is alkalmas arra, hogy díszítsen egy bronz emlékművet vagy – mélyén a zsebnek – egy még el nem költött kopejkát.

Fordította: Baka István

MAJOROSSY IMRE GÁBOR:

Egyedül vagyunk

(Krzysztof Kiesłowski halálára)

Pedig még beültünk volna egy-két órájára. Életem utolsó darabjai azt bizonyítják, hogy valami olyan kincs hordozott a szívében, s ezt olyan varázsos nyelven tudta közölni, amit s ahogyan kevesen. Hazánkban igazi ismertséget a *Tizparancsolat*, széleskörű népszerűséget pedig a tavalyi Európa-filmhéttől, s ezen belül *Három szín-trilógiája* hozott számára. Nyomában azután valószínűleg Kiesłowski-renezánsz született, ma pedig majdnem minden filmjét vetítik a budapesti mozikban.

Varsóban született, 1941-ben. Apja betegsége miatt a család sokat költözött, így – saját emlékezete szerint – módja nyílt az utazások közben sokat olvasni. Bizonyára a könyvek, s általában az irodalom révén tett szert arra a szemléletmódra, melynek középpontjában mindig az ember áll. A színházi szakközépiskola után a lódzi főiskolán szerzett rendezői diplomát, majd dokumentumfilmeket csinált: saját bevallása szerint nagyon szerette ezt a műfajt.

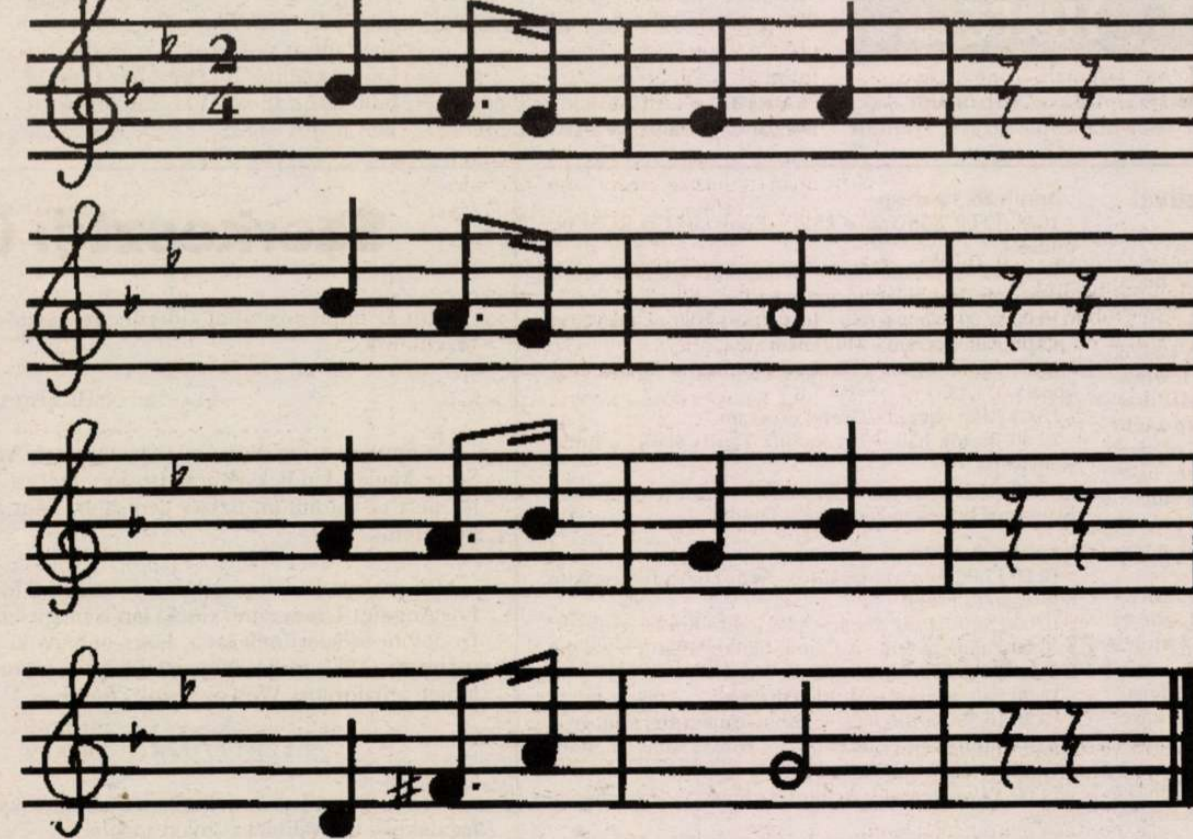
A dokumentumfilm számára az emberi kapcsolatok firkészését jelentette. A kamera olyan helyekre pillant, ahová talán nem kellene: a magánéletébe, ahol az emberi kapcsolatok a maguk valójában működnek. Az évek során azonban ráébredt, hogy az élet sok területéről – mint például a szerelemről, melynek előfeltétele, hogy kettesben legyenek, s ne hármában a kamerával –, nem lehet dokumentumfilmet készíteni. Így hát egyre inkább lemondott a társadalmi és politikai témájú filmekről.

A hetvenes évek elején kezdett dolgozni, amikor a hatalomban és a Pártban egyaránt megváltozott valami s ez a korszak néhány évig eltartott. Voltak ugyan tiltott témák, ők azonban közösséget tudtak alkotni, s az összetartásuk révén olyan erőt képviseltek, mely minőségi filmművészetet tett lehetővé. A cenzúra mindezenközben alapos volt és szigorú, nemegyszer ezt-azt ki is kellett vágni. Az írók ezért új közlésmódot hoztak létre, a cenzúra pedig egyszerűen nem vette észre, hogy a feje fölött, kerülő úton folyik a kommunikáció. Saját közönségük volt, mely elment, megnézte, és a várakozáson felül tudta elfogadni a monda-

nivalójukat. Az emberek tőlük várták, hogy megmutassák nekik a világot, melyet akkoriban Lengyelországban csupán néhány könyv és egy pár film alapján ismertek. Képesek voltak megadni az embereknek azt, amit elvártak: gondolatot, a szórakozáson túl pedig a tapasztalat megosz-

niuk gondjaikat, így aztán magányossá válnak.

Az utóbbi időben pedig filmjei különösen is az ember benső világáról szólnak; arról, amit nem mutatunk meg másnak. Tudatában volt, hogy ehhez mesterséges könyvekre, színészekre, díszletekre és effélékre van szüksége. Ezeknek mesterségesnek kell lenniük, hogy igaznak tűnjenek a filmvászonon, hiszen csak kelékekkel és trükkökkel válik hitelessé a film. Az élet, persze, érdekesebb, de nincs jogunk arra, hogy a valóságot filmezzük. Éppen ezért hagyta abba a dokumentumfilm-készítést. A legnehezebb feladatnak az egyszerűséget, vagyis az előadómód egyszerűségét tartotta. Egyre gyakrabban hagyta magára szereplőit az-

talán is. Kiesłowski és társai nem lázadó generációként indultak, mely mindent tagad, ami előttük született, hanem egyfajta alázattal is közeltek elődeik tevékenységéhez. Hiszen tudták, hogy azok olyan alkotásokat hoztak létre, melyek hasznukra lehetnek. Nem kívántak mindent lerombolni, a kultúrában sem a forradalmat tartották a legjobb megoldásnak, ehelyett fontosabbnak ítélték a fejlődést. Tanulni tudtak Andrzej Wajdától, Krzysztof Zanussitól, Agnieszka Hollandtól.

Kiesłowski saját bevallása szerint hosszú esztendőig olyan kisfilmrendezőnek tartotta magát, aki provinciális jellegű filmeket készít, hiszen

ugyan háttérbe szorul, de ha nem adnak mégis valami személyeset magukból, akkor a szerep papírszereppé silányul, és nem él. Ezért a lelkét kell beleadnia a színésznek, és nem szabad attól félnie, hogy ez gyengeségnek tűnhet. Lehet, hogy valóban az, de ez egyáltalán nem baj.

Saját vélekedése szerint minden filmje arról szól, hogy nyílnak kell lennünk. Hogy fontos dolgokról is kell beszélgetnünk. Át kívánta törni a szegyenérzet gátját, mely nem enged gyengének lenni. Az emberek szégyenkeznek gyengeségük miatt, s ezért megpróbálnak erősen látszani. Nincs kivel megoszta-

zal a céllal, hogy tisztában legyenek önmagukkal, hiszen valamennyiünk természetében ezt vélte a legfontosabbnak. Éppen ezt rejtik magukba az emberek. Él bennünk ugyanis egy vágy, hogy megóvjuk saját tapasztalatainkat: fájdalomainkat és örömeinket egyaránt. Az emberek meg akarják őrizni ezeket, és csak az igazán a sajátunk, amit megéltünk, ami hatással volt ránk.

Azon kevesek közé tartozott, akik nagyszerűen együtt tudtak működni másokkal. Figyelemmel hallgatta a körülötte lévő embereket. Ritkán volt teljesen biztos magában, ezért figyelt másokra és olyan munkatársakat keresett, akik a megfelelő szak-

mai tudáson fölül is tudtak adni neki valamit. Ezt a különleges figyelmét sokan észre is vették, bekapcsolódtak a munkába és együttműködtek az alkotásban. Enélkül rutinná kopott volna a közösen létrehozott művészet. Valami többletet várt tehát az emberektől, a szó legjobb értelmében vett üzleti szellemben. Az emberek adnak valamit, s ugyanakkor ők is kapnak valamit. Kollégáit társzerzőknek tartotta, hiszen amit magukkal hoztak, nemegyszer befolyásolta a film lényeges elemeit. A mozit nemcsak arra szánta, hogy megmutasson, megrendezzen valamit, hogy bizonyítsa szakmai tehetségét, hanem arra is, hogy fontos dolgokat közöljön.

Belső tartását és mindazt, amit közkeletűen lelkiismeretnek hívunk, egy mindannyiunkban ott lengő ingával magyarázta, mely kapcsolatban áll az ösztönnel, a szívvel. Ez mutatja meg, hogy mi a helyes és mi nem, hogy mikor kell megállni, és mikor kell elindulni. Engedelmeskednünk kell ennek az ingának, mert ha őt megcsaljuk, önmagunkat csaljuk meg.

Száma az élet egyik legfontosabb eleme, mely erőt adott ahhoz, hogy minden nap tovább éljen, a felelősség volt, a maga tág értelmében. Felelősség természetesen kinek-kinek saját magáért, mindazért, amit tesz. Ugyanakkor véleménye szerint létezik egy másik felelősség is: felelősség a másik iránt. Mindazok iránt, akik körülöttünk élnek, akikkel találkozunk, s akikkel nem. Hitte, hogy életmódunk, cselekedeteink hatással vannak rájuk, akár ismerjük őket, akár nem. Ez mindannyiunkra vonatkozik, mindenki számára feladat: „vigyázza” élni, odafigyelni másokra és önmagunkra.

A lehető legritkábban nézte meg magát, saját alkotásait, hiszen tudta, ő maga is ott rejtezik minden filmje, annak képei, jelenetei, párbeszédei mögött. Emberségét, a gyermekkorában tanult-olvasott szemléletét mesélte. Mindazt, ami a lelkében élt.

Egyik interjújában a Beszélő fejek című dokumentumfilmjére emlékezett. Ebben két kérdést tett föl az embereknek: kicsoda Ön? Mit akar? A film elkészülte után elgondolkodott, s rájött, maga sem nagyon tudott volna mit felelni. Micsoda ő? Mire vágyik? Úgy érezte, leginkább a derűre. Amire pedig igazán törekszik, azt sohasem érheti el.

Talán most, hogy a Film véget ért. Hiszen a *Három szín* után kijelentette, többé nem rendez, hanem tanítani fog. Március 13-án azonban a Nagy Rendező így szól lengyel barátjához: „Ennyi!”